

Twee theaterspoken uit Scandinavië

REPERTOIREWERK VAN IBSEN EN STRINDBERG

Het is momenteel al repertoire wat de klok slaat in theater, met de grootste auteurs voorop. Maar wat hebben we nog aan de Scandinavische broertjes Ibsen en Strindberg?

Zoveel duisternis kan alleen uit het Noorden komen

Wouter Hillaert

Van Henrik Ibsen speelt Toneelgroep Amsterdam dit weekend *Spoken*, in een gastregie van de Duitse klassebak Thomas Ostermeier. Theater Artemis uit Den Bosch toert intussen met *Freule Julie* van August Strindberg, vertolkt door de Vlaamse acteurs Stefaan Degand en Alejandra Theus.

Gek hoezeer beide toneelstukken op elkaar lijken. Ze werden geschreven in de jaren 1880, als vaandel dragers voor het naturalisme. Voor het eerst spraken begoede burgers en dienstlui op de scène dagelijkse omgangstaal, en deden ze dat psychologisch geloofwaardig. Kortom, het leven zoals het is, maar dan op het einde van de negentiende eeuw. Alles draait om netjes trouwen, 'onze goede naam' en de strijd der seksen. En bovenal: om geld. Het scheidt de dochter van de graaf Julie van knecht Jean en Helene Alving in *Spoken* van de arme familie Engstrand. In beide stukken droomt de onderklasse van een hotel beginnen en troeft ze de bovenklasse af om het te financieren.

Ziedaar het kerndrama van *Spoken* en *Freule Julie*: de burgerlijke schone schijn gaat barsten vertonen. Wat begint als een smeulende besmetting, breekt ooit uit als een reinigend vuur: beknelde seksualiteit, ongelukkige erfzonde en besmeurde huwelijksmoraal. De protagonisten van beide stukken worden er zo door verteerd dat ze zelfs voor hun zelfmoord hulp moeten vragen.

Uitzichtloos

Zoveel duisternis kan alleen uit het Noorden komen. Het is een cliché waaraan vooral Ostermeier zich graag bezondigt. Anders dan zijn flamboyante modernisering van *Het poppenhuis* in 2003 plaatst hij *Spoken* in de strakke grijstinten van een mortuarium, met achteraan drenzende regen. Als iemand vraagt om meer licht, maakt een onnozel tafellampje totaal geen verschil in dat grauwe geheel. Uitzichtloosheid leest hier erg letterlijk.

Daartegen steekt vooral de licht clowneske invulling van dominee Manders (Hans Kesting) schril af. Vandaag voelt Manders' gepreek over zelfopoffering inderdaad nogal karikaturaal, maar als moraalridder met een zwaard in de broek doe je hem niet meer recht. Ostermeier verdedigt hem veel beter wanneer hij Ibsen plots te buiten gaat met een speech die recht uit de eigentijdse studie *Liquid love* lijkt te komen: onze relaties zijn al te los geworden.

Eindigen doet *Spoken* met een eeuwig mooi, maar aardedonker piëta van ma Alving (Marieke Heebink) en haar gekwelde zoon Oswald (Eelco Smits). In Ingmar Bergmans regie van *Spoken* in 2001 kreeg je daar een felrode gloed bij, als Scandinavisch drama op zijn puurst: het gaat door de hel om bij het licht uit te komen. Ostermeier blijft hangen in zijn sombere nineties. Incest, geweld, manie: hij begrijpt Ibsen als Sarah Kane.

Lust en liefde

Ook Koen De Sutter doet in *Freule Julie* weinig moeite om Strindberg naar vandaag te halen, maar dat lijkt een veel bewustere keuze. De kostuums zijn opzichtig historisch, net zoals het live-orkestje folkloristisch aandoet. Het stuk speelt dan ook op midzomernacht: lust en liefde hangen in de lucht, ook de machtsverhoudingen zijn week.

Artemis zoomt snel in op wat dit naturalistische drama tijdloos maakt: een flirt tussen hoog en laag kantelt in een strijd tussen man en vrouw. Degand en Theus spelen het als vissen in het water, daarna als kemphanen op het droge. Misschien is dat wel het enige wat Ibsen en Strindberg vandaag nodig hebben: straffe acteurs, die hun psychodrama's uitbenen tot de kern van wat mensen elkaar aandoen.

'*Spoken*' loopt op 25 en 26 maart in de Singel (03-248.28.28) en 6-7 mei in NTGent (09-225.01.01). '*Freule Julie*' reist door Vlaanderen tot 12 mei.

www.toneelgroepamsterdam.nl